

**Кушнір В. В.,** *магістрант*  
**Сидор Г.В.,** *науковий керівник*  
*к.е.н., доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін*  
*Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу*  
*Західноукраїнського національного університету*  
*м. Чортків, Україна*

## **МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Розглянемо науково-методичні засади державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а саме: виокремимо методи, використання яких дасть змогу ефективно здійснити це регулювання.

Зовнішньоекономічна діяльність держави регулюється за допомогою різних методів, які мають певне цільове призначення. Їх застосовують на різних рівнях державного управління, що передбачає використання певних прийомів та способів.

У вітчизняній і зарубіжній практиці всі методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності поділяють на дві групи: адміністративного та економічного характеру.

Адміністративні методи – короткотермінові, вони є фіскальними та обмежувальними, за допомогою них держава здійснює ручне управління у галузі зовнішньої торгівлі (гальмує чи прискорює певні процеси відповідно до своїх потреб). Економічні методи мають довгостроковий характер, вони регулювальні і їх застосовують для забезпечення стабільних надходжень до Державного бюджету від зовнішньої торгівлі, що сприяє розвитку національної економіки.

У фаховій та науковій літературі методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності розглядаються доволі широко. Майже всі науковці вважають, що є дві групи цих методів, однак вони по-різному визначають їх, класифікують та характеризують прийоми й способи в середині кожної групи. Також відомі оригінальні авторські класифікації, які суттєво відрізняються від загальноприйнятих методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

У працях Л. Дідківської та Л. Головки [2] методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності поділяються так: заохочення експорту; адміністративні (нетарифні); валютне регулювання; економічні (акти тарифного регулювання); правові.

На наше переконання, ця класифікація надто надумана. Наприклад, щодо групи правових методів, то загалом державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється тільки на основі правових документів та актів, які регулюють адміністративні або економічні відносини. Крім цього, незрозуміло, чому валютні операції вилучено зі сфери економічної діяльності й виокремлено їх у групу, а також те, що методи, спрямовані на

заохочення експорту, не віднесли до групи адміністративних методів регулювання. Не зовсім вдало вжите слово «акти» для тлумачення того, що під адміністративними методами науковці розуміють тільки нетарифне регулювання, а під економічними – тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Деякі науковці ототожнюють економічні методи з тарифними, а адміністративні – методів регулювання з нетарифними. Дехто переконаний, що тарифні методи пов'язані з функціями мита, а до нетарифних методів належать: добровільні обмеження імпорту; антидемпінгові заходи (компенсаційне мито, антидемпінгове мито); податки на експорт та імпорт; кількісні обмеження; ускладнення (регламентацію) митних процедур; встановлення державних стандартів якості, маркування, норм упаковки; валютні обмеження тощо.

До тарифних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності Н. В. Кузнєцова [5] відносить тільки методи, що засновані на тарифі, а всі інші – до нетарифних методів. Інші науковці стверджують, що митно-тарифне регулювання базується на застосуванні експортних та імпортних тарифів, а до методів нетарифного регулювання належать ліцензування, квотування та інші зовнішньоторговельні операції [1]. Така думка, на наше переконання, частково правильна, оскільки митно-тарифне регулювання базується на застосуванні митного тарифу. Вважаємо дискусійним положення про те, що до нетарифних методів належать податки та інші зовнішньоторговельні операції.

Визначення Т. В. Корневої [4] найближче до істини. Науковець зазначає, що методи тарифного регулювання ґрунтуються на засадах Митного кодексу України і Митного тарифу України й до інструментів тарифного регулювання зараховує: класифікацію товарів згідно з товарною номенклатурою зовнішньоекономічної діяльності; компенсаційне та антидемпінгове мита; країну походження товарів; митну вартість товарів; зміну валютного курсу.

До нетарифних методів (на думку науковця [4], вони альтернативні тарифному регулюванню) відносять: ліцензування; квотування; технічні стандарти, вимоги до упакування тощо. Однак не окреслено місце інших платежів: акцизного податку, податку на додану вартість.

Серед практиків немає однастайності щодо змісту нетарифних і митно-тарифних методів. Так, одні науковці зазначають, що система митно-тарифного регулювання охоплює такі складові: митну вартість товару; мито; Митний тариф України; країну походження товару [3].

Інші розглядають митно-тарифне регулювання як цілісну систему митного тарифу, що базується на тарифних пільгах, тарифній класифікації та митній вартості [3].

У працях С. Терещенка [6] наведено глибокий аналіз щодо питань державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Науковець робить акцент на необхідності комплексного впливу тарифного регулювання на розмір сум митних платежів від експортно-імпортних операцій. Комплектність виявляється через визначення коду товару, митної вартості товару відповідно до товарної номенклатури країни походження та зовнішньоекономічної діяльності, що глибоко впливає на застосування окремих ставок мита певних

товарів. Науковець навів узагальнену класифікацію нетарифних методів регулювання: побічний протекціонізм; кількісні обмеження; правове забезпечення; стимулювання експорту; державне регулювання режиму розрахунків за імпорт тощо [6].

У рамках дослідження встановлено, що класифікація, яку пропонують різні науковці, – це переважно поділ методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на дві групи – нетарифні й тарифні. Однак відомі різні підходи до визначення способів їхнього змісту й застосування.

З урахуванням поглядів науковців та згідно з результатами проведеного дослідження щодо вивчення практиками та вченими методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, пропонуємо класифікацію за: характером; формою впливу; призначенням; способом здійснення; терміном дії з визначенням певного набору інструментів, що використовуються з метою регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Для розробки і пропозиції впровадження цієї класифікації ми брали за основу те, що в процесі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності використовуються такі інструменти: податок на додану вартість; митний збір; митний тариф; акцизний податок; код товарної номенклатури; технічні стандарти, кількісні обмеження тощо.

До прямих методів за формою впливу пропонуємо відносити митний збір, митний тариф, кількісні обмеження, кодифікацію товарів, стимулювання експорту й заходи побічного протекціонізму, технічні стандарти тощо, а до непрямих – зміну курсу валюти, акцизний податок, податок на додану вартість тощо. На наше переконання, якщо ці інструменти класифікувати за характером вияву, то вони поділяються таким чином: адміністративні – побічний протекціонізм, кількісні обмеження, технічні стандарти, стимулювання експорту; економічні – митний збір, митний тариф, акцизний податок, податок на додану вартість тощо.

#### **ДЖЕРЕЛА:**

1. Білорус О. Г., Пахомов Ю. М. Глобальний конкурентний простір : Монографія. Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України, Міжнар. асоц. «Україна – Рим. клуб», Міжнар. ін-т глобалістики. К., 2007. 680 с.

2. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Финансовый контроль в отраслях народного хозяйства при различных формах собственности. М. : Финансы и статистика. 2010. 136 с.

3. Демьяненко А. Г. Формирование модели комплексного анализа эффективности внешнеэкономической деятельности предприятия. Економіка, фінанси, право. 2005. № 2. С. 22–28.

4. Корнева Т. В. Необхідність визначення понять заходів тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України. Митна справа. 2005. № 1. С. 96–100.

5. Кузнецова Н. В. Економічна безпека і політика: із досвіду професійного аналітика. К. : Т-во «Знання», КОО, 2006. 346 с.

6. Терещенко С. Основи митного законодавства України: Питання теорії та практики зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. для студентів вищ. та серед. спец. навч. закл. К. : АТ «Август», 2001. 422 с.